МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ім. В.Г.КОРОЛЕНКА
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

У бібліотеках
Східної України

ІННОВАЦІЙНІ ТА ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

(З досвіду роботи)

Харків, 2006

ББК 78.342 (4Укр)
УДК 021.64 (477)
І 66

Інноваційні та традиційні підходи до методичної діяльності в публічних бібліотеках Дніпропетровщини: (З досвіду роботи) / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г.Короленка; Уклад.: Г.Д.Ковальчук, І.Є.Луньова. – Х., 2006. – 24 с., 8 с. дод. – (У б-ках Схід. України).

У виданні висвітлено досвід науково-методичної діяльності методичного центру Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки і ЦБС області.

Укладачі: Галина Дмитрівна Ковальчук
Ірина Євгеніївна Луньова

ПЕРЕДМОВА

Це видання продовжує серію методичних матеріалів "У бібліотеках Східної України", метою якої є оперативне висвітлення бібліотечних інновацій в діяльності бібліотек за різними напрямками. У ньому узагальнено та проаналізовано досвід роботи публічних бібліотек Дніпропетровщини з науково-методичної роботи.

Видання підготовлене спільно з Дніпропетровською обласною універсальною науковою бібліотекою.

Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г.Короленка вдячна ДОУНБ за плідну співпрацю.

Відгуки та пропозиції стосовно видання просимо надсилати за адресою:

61001, Харків, ДСП, пров. Короленка, 18
ХДНБ ім. В.Г.Короленка, науково-методичний відділ
Тел.: (0572) 732–31–27
Факс: (0572) 731–11–01
E-mail: info@korolenko.kharkov.com.
nmo@korolenko.org.ua.

Останнім часом вітчизняні бібліотеки функціонують в дуже динамічному середовищі. Ця динаміка потребує відповідної реакції бібліотек і особливо методичної служби. Складність завдань, які постають перед бібліотеками в цих умовах, зростаючі вимоги до якості бібліотечного обслуговування, пов'язані з поновленням його змісту та використанням сучасних засобів надання інформації посилюють значимість методичної служби. За ці роки здійснилось її комплексне поновлення, переосмислилось багато положень науково-методичної роботи, відбулась певна трансформація її змісту. В умовах відносної самостійності і можливості вибору свого власного шляху з'явилось розмаїття моделей розвитку бібліотек, що в свою чергу обумовило необхідність прийняття нетипових методичних рішень. Саме на методистів покладено організацію складного пошуку різних варіантів функціонування бібліотеки в новому макросередовищі.

У методичному центрі ДОУНБ добре усвідомлюють зміни, які відбуваються в бібліотечній галузі, зокрема в її науково-методичній діяльності. Тому методисти Дніпропетровщини повною мірою розуміють велику долю відповідальності за тих, хто повинен вчити інших, порушувати коло проблем, які не розв'язуються через мізерне фінансування, недооцінку значимості бібліотечних закладів владою. Вони допомагають бібліотекарям області зробити їх роботу більш яскравою, розвивають ініціативу та творчість бібліотечних працівників, створюють привабливий імідж сучасної бібліотеки.

Бібліотеки Дніпропетровщини займають вагоме місце в системі бібліотечних закладів України. Сьогодні на території області функціонують 1984 бібліотеки різних типів і видів. Мережа публічних бібліотек системи Міністерства культури і туризму нараховує 686 закладів, з них 452 сільські. Більша частина публічних бібліотек (655) об'єднані в ЦБС, декілька бібліотек працюють в умовах децентралізації.

Робота бібліотек Дніпропетровщини завжди була взірцем для країни. У 70-х роках за зразкову роботу з обслуговування читачів досвід бібліотеки неодноразово представлявся на виставках досягнень народного господарства СРСР та УРСР. У 1984 році за багаторічну плідну роботу і у зв'язку з 150-річчям з дня заснування ДОУНБ була нагороджена Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

У проблемні 90-ті роки ДОУНБ вдалося зберегти свої позиції завдяки вагомій фінансовій підтримці органів місцевої влади, активному пошуку і знаходженню бібліотекою позабюджетних джерел фінансування (гранти міжнародних фондів, спонсорські внески, платні послуги). А головне, в бібліотеці сформувалась творча команда однодумців. І хоча в Дніпропетровській області протягом останнього десятиріччя здійснювалось скорочення мережі бібліотек, воно не було таким згубним, як в деяких інших регіонах України. Суттєвих змін у кількісному складі мережа публічних бібліотек не зазнала і залишилась більш-менш стабільною. У деяких районах навіть відкрились нові бібліотеки, відновилась робота книгозбірень, що були тимчасово закриті або функціонували деякий час як бібліотечні пункти. В основному закривались профспілкові і технічні бібліотеки.

Публічні бібліотеки Дніпропетровщини протягом 2005 року обслужили бібліотечною книгою 837143 користувачі різного віку, це більше, ніж минулого року. Більше як на 10 тисяч збільшилась кількість користувачів у сільських бібліотеках і складає майже 30% від загальної кількості користувачів усіх публічних бібліотек області.

Незважаючи на проблеми з фінансуванням, майже без змін залишились показники книгозабезпеченості, читаності і обертаності, які характеризують якість фонду. Вони неоднорідні і в деяких ЦБС, і поки що не відповідають діючим стандартам.

Аналіз фінансування бібліотек свідчить, що за останні три роки бюджетне фінансування невеликими темпами почало зростати.

І все ж бібліотеки області продовжують пошук поза-бюджетних джерел фінансування. Загальний обсяг цих коштів за 2005 рік становить 4,6% від загальної суми фінансування. В основному це надходження від платних послуг (54%), благодійної і спонсорської допомоги (37%), інших джерел – 8,5%.

Важливою проблемою для бібліотек області продовжує залишатись комп'ютеризація. Фінансові негаразди не дають можливості активно впливати на цей процес. Темпи цієї роботи поки що не відповідають вимогам сьогодення, оскільки придбання комп'ютерної техніки, програмного забезпечення в основному здійснюється за рахунок позабюджетних коштів.

За 2005 рік парк комп'ютерної техніки в публічних бібліотеках області збільшився на 33 машини і складає (на початок 2006 року) 265 комп'ютерів. У чотирьох ЦБС області працює електронна пошта, створено 63 автоматизованих робочих місця для користувачів.

В області функціонують Інтернет-центри, що були створені у 2002 році завдяки участі бібліотек у конкурсі проектів "Інтернет для читачів публічних бібліотек".

Особливістю публічних бібліотек Дніпропетровщини є партнерські відносини з владою. ДОУНБ бере активну участь у розробці і реалізації регіональних програм, впливає на формування бібліотечної політики в області, здійснює інформаційну підтримку обласної Ради і підрозділів облдержадміністрації з 12 тем.

Бібліотеки області стали посередниками між місцевою владою і громадськістю, використовуючи різноманітні форми співпраці. Це співробітництво підвищує авторитет серед

місцевої громадськості і населення та йде на користь як бібліотекам, так і владі.

Функцію головного методичного центру для бібліотек регіону ДОУНБ почала виконувати з 1934 року. У поточному році проводився Всесоюзний бібліотечний перепис. За його результатами з'ясувалося, що в Дніпропетровській області налічується 1100 бібліотек з фондом 1 млн 971 тис. примірників Враховуючи це, обласний відділ народної освіти доручив бібліотеці створити методичний кабінет, який і став центром методичної роботи в області.

Зараз науково-методична діяльність ДОУНБ координується відділом наукової організації і методики бібліотечної роботи. Цю назву відділ отримав у 1994 році. Свої функції він здійснює трьома секторами: науково-дослідним, методичної роботи, бібліотекознавства. Робота відділу завжди була якісною на всіх етапах розвитку бібліотеки. Кардинальні зміни в суспільстві, посилення демократичних процесів в житті країни змусило бібліотеку шукати нові форми фахового спілкування, які сприяють зростанню професіоналізму, творчого потенціалу колективу.

Сьогодні в бібліотеці сформована цілісна концепція розвитку науково-методичної роботи до 2006 року, створений конкретний механізм її реалізації. Виділено кілька реальних пріоритетів:

– аналіз і прогнозування бібліотечної ситуації в регіоні;

– організація та управління інноваційними процесами в ЦБС області;

– створення системи безперервної освіти бібліотечного персоналу області, впровадження нових інтерактивних форм навчання;

– вдосконалення інформаційного забезпечення бібліотечного персоналу області;

– розвиток широких інформаційних контактів;

– об'єднання зусиль методичного центру для розробки єдиних методологічних та методичних підходів з вирішення проблемних питань управління бібліотечною справою в регіоні.

Методисти ДОУНБ виступають сьогодні в ролі діагностів, експертів, оцінюють значимість нових ідей, можливість впровадження їх в життя та прогнозують реальний ефект. Вони пропонують такі нестандартні форми роботи, щоб бібліотекарю самому захотілося спробувати використати їх у власній діяльності.

Методисти бібліотек Дніпропетровщини здійснюють пошук нових ідей, концепцій, переглядають старі підходи і формують нові, сучасні.

Основний стратегічний напрямок методичної діяльності ДОУНБ – аналітична діяльність. Методисти ретельно аналізують умови, в яких функціонують бібліотеки, визначають проблемні зони, пропонують шляхи їх вирішення, використовуючи як традиційні, так і нові форми, як то: наукова діагностика і експертиза, оцінка рівня роботи, виявлення елементів інноваційної творчості, тобто здійснюється повноцінна аналітична діяльність.

Ефективним інструментом аналізу бібліотечної справи на сьогодні залишається статистика. Кілька років методичний центр ДОУНБ готує аналітико-статистичні матеріали табличного типу, що характеризують діяльність ЦБС області за більш, ніж 40 параметрами. Щороку методисти, приймаючи статистичні та інформаційні звіти за підсумками роботи ЦБС області, готують зведений банк даних статистичної інформації за підсумками року та інформаційно-аналітичний огляд "Публічні бібліотеки області: рік ...". Такі матеріали дають можливість виявляти тенденції розвитку бібліотек і таким чином прогнозувати їх діяльність.

ДОУНБ започаткувала експертно-діагностичні аналізи діяльності ЦБС. Головна їх мета – виявлення проблем у роботі

конкретної бібліотеки, вирішення їх та надання консультаційної допомоги чи відповідних методичних рекомендацій. Щороку бібліотека здійснює три таких заходи. Ці обстеження дозволяють відслідковувати динаміку змін у бібліотеці за кілька останніх років. Результати експертно-діагностичного аналізу доводяться до керівництва відділів культури на місцях.

До аналітичних форм методичної діяльності відноситься і методичний моніторинг. Це виїзди в ЦБС області з метою оглядового ознайомлення зі станом діяльності та надання допомоги з проблемних питань. Таких виїздів, наприклад, у 2004 р. було здійснено 7. З 2004 року при щорічному підведенні підсумків роботи бібліотек науково-методичний центр ДОУНБ здійснює медіа-презентації "Публічні бібліотеки області: рік …" для бібліотечних працівників області.

Важливим напрямком методичної діяльності продовжує залишатись консультаційна допомога. Проблематика її різноманітна: організація платних послуг, рекламно-іміджева діяльність, організація активних форм навчання тощо. Наприклад, за 2005 рік методичні служби області надали 1907 консультацій працівникам бібліотек. Використовуються сучасні їх форми – медіа-консультації. Це консультування за допомогою мультимедійних технологій. Доведено, що поєднання візуальної та вербальної інформації оптимізує її сприйняття. Як приклад можна навести медіа-консультацію "Комунікативна культура особистості: деякі компоненти спілкування в професійній сфері".

Методисти області працюють над покращенням рекламно-іміджевої діяльності бібліотек області. Майже всі ЦБС області займаються цим цілеспрямовано і постійно. Бібліотеки створюють портфоліо, тобто набір рекламно-інформаційних листівок, буклетів, проспектів своїх бібліотек, структурних підрозділів, про різні види послуг, ділові досьє (наприклад, "Формування інформаційної культури читачів-пріоритетний

напрямок" – Павлоградська міська ЦБС), програми семінарів, буклети клубів за інтересами, прес-релізи заходів, закладки, пам'ятки тощо. Так, у бібліотеках області протягом 2005 року підготовлено 595 одиниць рекламної продукції.

Відомо, що успішна діяльність бібліотеки значною мірою залежить від персоналу. Тому сучасний менеджмент формує принципово нові вимоги до кадрового складу, який розглядається як основний ресурс, що забезпечує ефективність всієї організації.

Кваліфіковані кадри – зараз це велика проблема всіх бібліотек. Останнім часом спостерігається їх старіння, скорочується приплив молоді. Статистичні дані бібліотек Дніпропетровщини за 2005 рік свідчать, що фахівців зі стажем до 3-х років – 12,3%, понад 10 років – 24,5%, понад 20 років – 41,5%. Вивчення складу бібліотечного персоналу області дозволяє зробити висновок, що кількість працюючих зі стажем роботи понад 10 та понад 20 років щороку збільшується на 10–12%.

Через фінансові труднощі лише незначна кількість бібліотечних працівників має можливість навчатися заочно у вищих та середніх спеціальних навчальних закладах. Значно зменшився відсоток бібліотечних фахівців з вищою освітою, 15% працюючих в бібліотеках області мають не бібліотечну освіту. Ці причини особливо спонукають до роботи з тим персоналом, який працює в бібліотеці.

Сьогодні, при високій динаміці зовнішнього середовища, вміння і знання бібліотекарів, які їм необхідні, старіють, причому стрімкими темпами. Тому управління навчанням стає важливим напрямком кадрової бібліотечної політики і обов’язковим елементом методичної роботи.

Освіта протягом життя або безперервна освіта є зараз надзвичайно актуальною в світі. Це підтвердила і президентська тема ІФЛА 2003–2005 рр. "Бібліотеки за безперервну

грамотність", і Ойрашський маніфест 2003 року, яким визначені напрямки розвитку публічних бібліотек світу.

Якщо бібліотеки і бібліотекарі хочуть впоратися з реаліями XXI століття, вони змушені будуть постійно ставити перед собою нові пріоритети, переосмислювати спектр своїх послуг. Динаміка сучасного життя потребує від бібліотечних установ гнучкості, а від бібліотекарів готовності і здатності до навчання, яке повинно тривати протягом усього життя.

Методичний центр ДОУНБ намагається модернізувати підходи до підвищення кваліфікації працівників, виділивши основні пріоритети:

– залучення в систему підвищення кваліфікації всіх бібліотечних працівників – незалежно від стажу, освіти і посади;

– організація навчання молодих фахівців;

– формування у бібліотечного персоналу навичок інноваційної творчості, освоєння методів керування процесом змін у бібліотеках;

– ретрансляція найбільш цікавого досвіду роботи;

– формування аналітичних навичок, вміння знаходити оптимальні рішення у складних ситуаціях.

Проблема підвищення кваліфікації детально вивчалась методичним відділом. Висновки та пропозиції були викладені в дослідженні "Деякі аспекти модернізації і подальшого розвитку методичної роботи в бібліотеках області" в розділі "Методичний орієнтир: інноваційні підходи до організації компетентності бібліотечних кадрів" (I місце в конкурсі наукових робіт ДОУНБ).

Вивчення проблеми дало можливість створити чітку багаторівневу систему підвищення кваліфікації, диференційовано підійти до навчання бібліотечних кадрів. Так, у бібліотеці існує навчальна програма "В бібліотеці новий співробітник", школа керівника бібліотеки.

Методичний центр використовує різноманітні засоби для формування і розширення професійного світогляду бібліотечних працівників. Це і традиційні, випробувані часом форми, і нові, сучасні, інтерактивні.

Семінар – це форма підвищення кваліфікації, яка використовується протягом кількох десятиліть, зараз дещо осучаснена, з врахуванням вимог часу.

Методичним центром ДОУНБ обласні міжвідомчі семінари для методистів часто проводяться на базі окремих ЦБС. Так, Павлоградська ЦБС стала базою для проведення семінару "Місія публічної бібліотеки в інформаційному суспільстві: соціальні орієнтири, ресурсний потенціал". Методична служба цієї бібліотеки останнім часом стала лабораторією кращого досвіду за багатьма напрямками бібліотечної діяльності. На семінарі були представлені доповіді, в яких окреслені сучасні проблеми бібліотек та запропоновані шляхи їх вирішення, продемонстровані інформаційні можливості міської бібліотеки, надані змістовні консультації фахівцями ДОУНБ. Методисти області мали змогу ознайомитись з діяльністю Павлоградської міської бібліотеки, були присутні на творчому масовому заході. У програму семінару було включене чергове засідання обласного професійного клубу "У методиста". Гості ознайомились з виставками-переглядами: "Бібліотеки області: контури перетворень", "Павлоградська міська: відчуваючи пульс часу".

Павлоградська ЦБС проводила міський семінар "Реалізація соціальних пріоритетів у бібліотеках системи". Бібліотека презентувала стиль своєї діяльності, рекламувала портфоліо, продемонструвала кращі зразки виставкової реклами. Семінари як форма підвищення кваліфікації продемонстрували свою ефективність і надалі будуть використовуватись бібліотеками.

Методисти ДОУНБ почали апробацію довгострокових тренінгових семінарів. Це форма підвищення кваліфікації з використанням елементів інтерактивного навчання. Першою спробою було проведення міжвідомчого семінару-тренінгу "Інноваційний пошук – основа розвитку бібліотек". Він проводився за участю і на базі трьох обласних методичних центрів: обласної універсальної наукової бібліотеки, бібліотеки для молоді ім. М.Свєтлова, обласної бібліотеки для дітей.

На семінарі розглядались нові нетрадиційні підходи до організаційно-методичної діяльності ЦБС, обговорювалось велике коло питань з теорії і практики інноваційної діяльності. У межах семінару був організований і проведений тренінг-клас "Створення цільової бібліотечної програми". Була започаткована нова методика навчання, яка базувалась на ігровому імітаційному модулюванні. Заняття проводились малими групами, пропонувались теми для написання цільової програми. Використання цієї методики в системі безперервної освіти дозволяє формувати і розвивати навички швидкого прийняття рішень, створювати партнерські проекти і програми.

На базі ЦБС області проводиться і ще одна цікава форма підвищення професійної компетентності, а саме: *день професійного спілкування* "Бібліозустріч". У програмі заходу – повідомлення і консультації з деяких аспектів управління публічною бібліотекою в контексті сучасних суспільних перетворень, методичні рекомендації бібліотекарю-практику, обговорення нових підходів до організації розвитку та управління бібліотечним персоналом. В рубриці "Професійні діалоги" цікавою є тема "Бібліотеки ЦБС самі про себе". Завершується захід переглядом-презентацією інформаційно-рекламних видань бібліотек України та близькою зарубіжжя.

Методисти ДОУНБ започаткували нову форму підвищення кваліфікації персоналу – *проблемно-творчу* лабораторію. Ця форма навчання вперше була запропонована

сільським бібліотекам Дніпропетровського району у 2003 році і зразу ж виправдала себе. Дніпропетровська центральна районна бібліотека була обрана базою для проведення обласної проблемно-творчої лабораторії "Сільська бібліотека – нова стратегія розвитку", як одна з найкращих за досвідом краєзнавчої діяльності серед ЦБС області. Наступного року такий захід за темою "Сільська бібліотека в соціокультурній інфраструктурі села" був проведений на базі Верхньодніпровської районної" ЦБС. Були запрошені завідуючі сільськими бібліотеками. Розглядались проблеми функціонування сільських бібліотек в контексті сучасних проблем і перспектив розвитку, можливості сільських бібліотек в задоволенні культурних і дозвіллєвих потреб молоді. У межах заходу була організована творчо-дослідницька лабораторія "Я хочу вам розповісти", на якій демонструвались досягнення з різних напрямків діяльності районних ЦБС. Завідуючі сільськими бібліотеками Верхньодніпровського району презентували напрацювання своїх закладів у вигляді тематичних папок-досьє, рекламних портфоліо, розповідали про пошуково-дослідницьку діяльність у межах культурно-історичного краєзнавства, створення літописів своїх населених пунктів, літописів своїх бібліотек.

Одним із завдань професійного навчання є допомога керівникам ЦБС у впровадженні управлінських інновацій та реалізації стратегічних напрямків розвитку бібліотек. Зважаючи на це, методисти ДОУНБ в системі безперервної освіти не забувають про директорів бібліотек і продовжують використовувати таку традиційну форму, як *день керівника*. Управлінським інноваціям і був присвячений міжвідомчий День керівника для директорів ЦБС та завідуючих бібліотеками "Управління сучасною бібліотекою: специфіка і перспективи". Розглядались актуальні питання управління: зміна філософії, сучасні моделі, нові пріоритети, психологія управління

персоналом у бібліотеці тощо. Слухачам були запропоновані консультації, методичні поради з елементами тестування, тренінгової методики.

Сьогодення потребує від бібліотекарів професійної мобільності. Для його формування потрібно поєднувати при навчанні традиційні та інноваційні форми.

Методичний центр ДОЦНБ впроваджує такі інтерактивні сучасні форми навчання, як, наприклад, *майстер-класи*. Це своєрідна форма передачі теоретичних і практичних знань з використанням сучасних методик. Так, для завідуючих методичними відділами ЦБС області був проведений *майстер-клас* "Робота методиста – досвід, пошук, проблеми.

Програма заходу включала консультації з актуальних питань бібліотечної справи: "Витоки майбутніх успіхів у справах сьогоднішніх або про все, що треба знати методисту", "Бібліотечна робота з дітьми: особливості сучасної методики", поради практика: "Книжкова виставка – візитна картка бібліотеки". Родзинкою заходу була демонстрація методичного портфоліо Верхньодніпровської РЦБС "Символіка творчості", в якому була представлена робота методичної служби в рекламно-інформаційному вигляді. Прикладною частиною *майстер-класу* було оволодіння майстерністю розробки анотованих каталогів книжкових виставок за окремими темами. Методисти також обмінювались досвідом складання рекламно-інформаційних матеріалів своїх ЦБС.

Майстер-класи проводяться і на базах сільських бібліотек. Так, на базі Дослідної сільської бібліотеки для завідуючих сільських бібліотек-філій був проведений черговий *майстер-клас* "Інновації в сільській бібліотеці". Бібліотекарі мали змогу ознайомитись з новими формами роботи обмінятись досвідом.

Цікавий *майстер-клас* запропонувала центральна бібліотека Жовтоводського територіального бібліотечного об'єднання

– "Витоки майбутніх успіхів у справах сьогодення". У його програмі були повідомлення "Бібліотеки Жовтих Вод: сучасний стан інформаційні ресурси, система послуг", "Зберігаючи традиції, шукати нове: проведення масових заходів у центральній бібліотеці", консультації "Обслуговування користувачів молодого віку: пріоритети на майбутнє", "Системність, комплексність, інтегрованість – основа успішної роботи з дітьми в бібліотеці".

Значні напрацювання у створенні системи безперервної освіти демонструє Павлоградська ЦБС. Пропонується актуальна проблематика семінарів, як то: "Бібліотечний світ Інтернету та сучасні тенденції обслуговування читачів," "Менеджмент і маркетинг в діяльності бібліотек". Методисти пропонують і нові нетрадиційні форми підвищення кваліфікації: *методичні дні* (на них заслуховуються творчі звіти бібліотек), *бібліотечні лекторії* ("Форми і методи інформаційного обслуговування читачів", "Інноваційні форми масової роботи", "Цільові бібліотечні програми: методика складання"), інформаційно-методичні панорами: ("Ідеї школи інноватики", "Нові ракурси бібліотечної діяльності"), *презентації методико-бібліографічних матеріалів, аналітичні огляди* ("Краєзнавство в діяльності бібліотек").

Творчі підходи в пошуку форм професійного навчання демонструють і методисти Криворізької міської бібліотеки. Так, вони організували міський конкурс на нетрадиційну форму проведення масового заходу "Ярмарок творчих ідей", в якому взяли участь 23 бібліотеки міста. Були продемонстровані дійсно нестандартні підходи до організації та проведення заходу. Переможці конкурсу виступили з оригінальними заходами – тематичним колажем "Ми проти наркотиків", конкурсом знавців книги "Літературна мозаїка", народознавчим заходом "Свято гарбузової каші".

За підсумками конкурсу з метою впровадження в бібліотечну практику нових нетрадиційних форм популяризації книги був проведений загальноміський практикум "Інноваційні форми масової роботи для працівників бібліотек міста". У ході практикуму методисти ознайомили присутніх з різноманітними нетрадиційними формами роботи та наочно продемонстрували деякі цікаві заходи: портрет-мозаїка "Жанна Д'Арк: страчена, виправдана воскресла" (оригінальний сценарій), літературно-музичний вернісаж "Оспівані поетами і художниками" (цікаві маловідомі матеріали про художників), дайджест "Голодомор: хроніка болю", літературно-театралізований етюд "Загадковий образ ахматовських героїнь". Для закріплення теоретичного матеріалу був проведений тренінг, який дав можливість продемонструвати готовність бібліотекарів до подолання стереотипів у методичній роботі.

Школа професійної майстерності проводиться на базах кращих бібліотек області. Один із таких заходів був проведений на базі Верхньодніпровської ЦБС. Учасників школи познайомили з роботою інформаційно-консультаційного центру. Презентувалась робота молодіжного клубу бібліотеки "Золотий вік", лікнеп для старшокласників "Бібліотекознавець".

У 2005 році фахівцями відділу наукової організації і методики бібліотечної роботи ДОУНБ був підготовлений і реалізований перший освітній проект професійного навчання для завідуючих методичними відділами ЦБС області "Обласна квітнева школа методиста". Заняття проводились на базі різних бібліотек області протягом 5 днів. Присутнім були запропоновані консультації провідних спеціалістів ДОУНБ за різними напрямками роботи: "Позиціонування бібліотеки, або новий ракурс звичної діяльності", "Бібліотечні технології": актуальні питання роботи з фондом", "Організаційна культура і культура організації". Відбулись мультимедійні презентації інформаційних ресурсів обласної універсальної наукової бібліотеки.

Особливий інтерес викликали мультимедійні презентації "Публічні бібліотеки XXI століття" та "Стратегічне планування в зарубіжних бібліотеках", які запропонувала присутнім завідуюча відділом наукового аналізу і розвитку бібліотечної справи НПБ України І.О.Цуріна. У межах школи відбулась творча лабораторія методиста "Спілкуємось разом". Темою спілкування було обговорення концепції розвитку методичної роботи в ЦБС області на 5 років. Завідуючі методичними відділами ЦБС області демонстрували рекламно-іміджеву продукцію своїх бібліотек, познайомили колег з кращим досвідом своїх бібліотек. Про активність методичної служби свідчить така статистика: тільки у 2005 році було проведено 66 семінарів, 37 практикумів, 17 творчих лабораторій, 24 майстер-класи, 10 тренінгів та інших заходів з професійного навчання.

В системі професійної безперервної освіти бібліотечного персоналу області важливе місце займають обласні курси підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, які, на жаль, в деяких областях припинили своє існування. А в Дніпропетровську вони функціонують досить плідно. І методисти ДОУНБ беруть активну участь в їх діяльності.

Таким чином, можна стверджували, що основними принципами управління і організації професійного навчання в бібліотеках Дніпропетровщини є:

– актуальність проблематики навчання, обумовлена досягненнями в бібліотечній та суміжних галузях;

– відповідність форм і методів навчання сучасним потребам, використання діалогових, інтерактивних методів;

– всебічність та цілеспрямованість навчання, що передбачає наявність кваліфікованих педагогів, достатність технічного оснащення та інформаційного потенціалу бібліотек.

Фахівці методичного центру ДОУНБ добре розуміють, що від кадрів залежить стабільний розвиток бібліотек в інформаційному середовищі, що швидко змінюється. Тому вони

працюють над створенням дійсно сучасної системи безперервної освіти, яка має формувати високий професійний рівень бібліотечних працівників, розвивати в них творче мислення, задовольняти потреби в нових знаннях та інформації про напрацювання в бібліотечній галузі в Україні та за її межами, узагальнювати і розповсюджувати бібліотечні інновації.

У Дніпропетровську продовжує функціонувати обласна науково-методична рада (методисти трьох обласних бібліотек). Її засідання проходять у формі годин відвертої розмови і присвячуються вирішенню проблем управління інноваційними процесами в ЦБС області, новим концепціям методичної діяльності бібліотеки, сучасним підходам до організації безперервної освіти бібліотечного персоналу ЦБС області.

Працівники методичного відділу мають можливість підвищувати свою кваліфікацію за межами України. Так, співпрацівники відділу спільно з заступником директора взяли участь у III Всеросійській школі бібліотечної інноватики у Бєлгороді на базі обласної державної наукової бібліотеки. Організаторами школи виступили МК РФ, Академія перепідготовки працівників мистецтва, культури і туризму. За результатами навчання були отримані свідоцтва. Перед колективом ДОУНБ демонструвалась виставка – фоторепортаж про участь в роботі школи.

Методисти завжди впроваджували в роботу бібліотек результати наукових досліджень. До складу науково-методичних відділів обласних бібліотек входить соціологічна служба. Перед методистами завжди стояло завдання – прогнозувати діяльність бібліотек, передбачати тенденції їх розвитку і по можливості впливати на це, працювати на випередження. На жаль, у ЦБС ця діяльність обмежується окремими соціологічними дослідженнями: "Яка бібліотека потрібна читачеві сьогодні", "Бібліотека очима читачів",

"Бібліотека і суспільство". Ця проблема була детально вивчена методистами ДОУНБ, теоретичні і практичні положення викладені в ґрунтовній консультації "Соціологічні дослідження в сучасному інформаційно-бібліотечному обслуговуванні бібліотек України: досвід, проблеми, перспективи розвитку". Результати вивчення проблеми дали можливість підготувати методичний посібник "Соціологічні дослідження в бібліотеках: методика організації та проведення", який став у пригоді соціологічним службам бібліотек області.

Складовою методичної роботи є видавнича діяльність. Цей напрямок є предметом особливої гордості бібліотеки. Високу поліграфічну якість видавничої продукції забезпечує Редакційно-видавничий центр, технічне оснащення якого складається з цифрового копіювального апарату, а також з ризографа, комп'ютерів, кольорового та чорно-білого принтерів. Він виконує якісне друкування, тиражування, підбірку аркушів форматування. Усі видання бібліотеки друкуються у власному видавничому центрі.

Тільки в 2005 році методисти ЦБС області підготували 166 назв методичних видань за різними аспектами діяльності, а також рекламно-іміджеву продукцію. Так, в області у 2005 році підготовлено 595 одиниць рекламної продукції, яскравої, не стандартно оформленої.

Фахівці методичного центру працюють над створенням наочних досьє. Це своєрідні портфоліо рекламно-іміджевої видавничої продукції бібліотек: "ЦБС Дніпропетровської області", "Бібліотеки Кіровоградської області", "Публічні бібліотеки м. Києва", "Бібліотеки Бєлгородської області", "Миколаївщина", "Матеріали III Всеросійської школи бібліотечно-інноватики". Накопичені цікаві матеріали для портфоліо "Бібліотеки Москви", "Бібліотеки України", "Бібліотеки зарубіжжя".

З 2002 року випуск методичних посібників носить серійний характер, має чітко визначену професійну і посадову адресу. Взагалі серійні, продовжувані видання фахівці вважають найбільш перспективними.

Методичним центром розпочато видання прес-дайджестів у серії "Сучасна бібліотека". В них висвітлюється досвід роботи вітчизняних і зарубіжних бібліотек. Це такі, наприклад, випуски "Бібліотека і влада: грані співпраці", "Публічна бібліотека: сучасні тенденції оновлення", "Управління сучасною бібліотекою: теорія і практика", "Рекламно-іміджева діяльність бібліотек".

Серія "Методичний центр ДОУНБ рекомендує" – це видання інформаційно-аналітичного характеру, які демонструють кращий досвід ЦБС області. Наприклад, оглядово-інформаційний матеріал "Бібліотека. Влада. Час: практика співпраці".

З 2003 року фахівці бібліотеки запровадили нову серію "Методичний центр інформує", в межах якої виходять прес-дайджести "Бібліотеки Дніпропетровщини на сторінках місцевої преси у … році". Співпраця бібліотекарів з засобами масової інформації зростає з року в рік. Про роботу бібліотек області пишуть представники громадськості – друзі бібліотеки. Щоб зберегти ці унікальні матеріали для майбутніх поколінь бібліотекарів, найбільш змістовні і цікаві статті знаходять відображення в цій серії. Наприклад, видання "Бібліотеки Дніпропетровщини на сторінках місцевої преси у 2005 році" підготовлене в 2-х частинах, має 10 змістовних розділів та алфавітний покажчик періодичних видань, що виходять на території області.

Змістовною є також серія "Ділове досьє". У ній щороку друкуються інформаційно-аналітичні огляди діяльності ЦБС "Публічні бібліотеки області: рік 2002, 2003, 2004, 2005", методико-бібліографічні посібники з актуальних теоретичних і

практичних питань, як то: "Соціологічні дослідження в бібліотеках: методика організації і проведення", "Цільові програми і проекти в діяльності бібліотек: методика складання та організація роботи".

З 2003 року методичним центром ДОУНБ розпочато видання регіонального інформаційно-методичного збірника "Бібліотечна Дніпропетровщина". Поява цього періодичного видання – спроба надолужити дещо звужені можливості спілкування з бібліотекарями області через недостатність коштів на відрядження, надання можливості знайомства з досвідом та інноваціями більш широкому колу бібліотекарів області.

У 2005 році започатковано новий жанр методичних видань – "професіонал-досьє" керівників бібліотек області "Хто є хто в бібліотечній справі".

Велике розмаїття методичних видань друкують і бібліотеки області. Дніпропетровська міська ЦБС видає пресдайджести з досвіду роботи сучасних бібліотек за різними напрямками роботи, інформаційно-методичні списки сценарних матеріалів у серії "Гортаючи листки календаря".

Значну кількість методичних видань щороку друкує Павлоградська ЦБС (10). Серед них можна відзначити бюлетень "Традиції та інновації в організації масової роботи", методико-бібліографічний бюлетень, "Вивчення читацьких інтересів підлітків та виховання любові до книги у сім'ї".

Таким чином, система методичних видань Дніпропетровщини охоплює всі напрямки діяльності бібліотек, представляє їх досягнення, цікавий досвід і, головне, розкриває методику роботи. Бібліотекарі області успішно працюють над створенням нових жанро-видових форм методичних матеріалів.

Аналіз методичної діяльності публічних бібліотек Дніпропетровщини свідчить, що її вдалося осучаснити у відповідності до змін, які відбулись в країні, бібліотечній галузі. Ця

перебудова потребувала рішучості, самостійності, ініціативності. Колектив методистів виявився творчим, сильним, тому успішно впорався з новими завданнями, які перед ним постали.

Методистам області на основі ретельного аналізу об'єктивних умов вдалося вірно визначити стратегічні цілі та задачі, окреслити проблемні зони, пов'язані з реалізацією її традиційних та нових функцій, розробити і постійно впроваджувати перспективну концепцію розвитку методичної діяльності в регіоні.

І зараз методичний центр ДОУНБ спільно з методистами ЦБС активно формує загальну стратегію бібліотечної галузі, аналізує та узагальнює досвід роботи бібліотек та прогнозує розвиток бібліотечного простору регіону, виявляє та впроваджує інноваційні процеси та технології в бібліотечну мережу області, активно формує сучасний професійний світогляд бібліотечного персоналу.

Література

1. Боярунець В.О. Разом працюємо, разом вчимося // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2003. – Вип. 1. – С. 94.

2. Кобець О.А. Методична служба – орієнтир на практику // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2005. – Вип. 4. – С.35–36.

3. Коваленко Л. Бібліотекарі навчаються // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2003. – Вип. 2. – С.94.

4. Луньова І.Є. Публічні бібліотеки області: рік 2002. – Там само.– С.11–18.

5. Луньова І.Є. Публічні бібліотеки області: рік 2003 // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб.– Д., 2004. – Вип. 1 (3).– С.22–30.

6. Луньова Є. Методичний орієнтир: інноваційні підходи до організації системи підвищення професійної компетентності бібліотечного персоналу // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2004. – Вип. 1 (3). – С.31–41.

7. Луньова І.Є. Публічні бібліотеки області: рік 2004 // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2005. – Вип. 4.– С.16–32.

8. Луньова І.Є. Деякі аспекти модернізації і подальшого розвитку методичної роботи в бібліотеках області // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2006. – Вип. 5. – С.47–57.

9. Луньова І.Є. Публічні бібліотеки області: рік 2003 // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2006. – Вип. 5.– С.

10. Лунева И.Е. Научно-методическая деятельность областной универсальной научной библиотеки: исторический ракурс через призму актуальности и перспективы // Обласна універсальна наукова бібліотека-інформаційно-ресурсний центр регіону: історичні аспекти і сучасність. Матеріали обласної міжвідомчої науково-практичної конференції 9 грудня 2004 року. – Д., 2006.– С.34–45.

11. Позднякова Л.А. Співвідношення традицій і новаторства в роботі бібліотеки // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2005. – Вип. 4. – С.37–38.

12. Тітова Н.М. Обласна наукова бібліотека як суспільний інститут кумуляції документованих знань, центр науки і культури в регіоні // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2003. – Вип. 2. – С.5–10.

13. Яцентюк В.П. Наш погляд спрямований у майбутнє // Бібліотечна Дніпропетровщина: Інформ.-метод. зб. – Д., 2003. – Вип. 1. – С.91–93.

Виробничо-практичне видання

ІННОВАЦІЙНІ ТА ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

(З досвіду роботи)

Редактор С.М.Миценко

Підписано до друку Формат паперу 60х84 1/16
2,0 друк. арк. 1,8 обл.-вид. арк. Папір для множ. апаратів. Тираж
Замовлення
Ксерокс ХДНБ ім. В.Г.Короленка. 61003, Харків-3, пров. Короленка,18.